

## РОЗВИТОК ІДЕЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

*Ю.С. Сизоненко, здобувач вищої освіти групи Ф-1/1  
обліково-фінансовий факультет, МНАУ*

Мене завжди цікавило питання, чому Україну вважають країною, що підпадає під вплив Росії (східна частина) або Західної Європи (Галичина). Я вирішив для себе, що необхідно дослідити цю проблему і відповісти на питання, в чому ж полягає сила єдності України, її соборності.

Ознайомившись з дослідженнями таких істориків, як О. О. Бойко, В.М. Литвина, В.П. Шевчука та інших, я дізнався, що ідея української соборності, в якій втілюється віковичне прагнення нашого народу до єдності, сягає у глибину віків. “Збирання” південноруських земель, які стали першоосною великої держави Київська Русь та історичним центром формування української етнічної спільноти, було пріоритетом внутрішньої політики вже київських князів: Олега і Ігоря, Святослава і Володимира Великого, Ярослава Мудрого і Володимира Мономаха[1,2,5].

Подальший розвиток ідеї соборності тісно пов’язаний з утвердженням української протонаціональної спільноти та боротьбою за відродження власної державності у південноруських землях. Джерела свідчать, що вже в ході Національно-визвольної війни українського народу середини ХУІІ ст. формується новий рівень української національної свідомості, коли у світосприйнятті гетьмана Б.Хмельницького та козацької старшини утверджується поняття «Україна», що набуває загальнонаціонального значення, охоплює територію всіх етнічних українських земель.

Водночас Б.Хмельницький сформував національну державну ідею, що передбачала створення суверенної і цілісної держави в етнічних межах України. Отже, вже в середині ХУІІІ ст. нова українська елітарна верства починає переходити від рівня етнічно-культурного ототожнення до національно-політичного самовизначення, одним із наріжних принципів якого став принцип української соборності .

Історична доба громадянської війни та Руїни, автономної гетьманської України надала чимало прикладів боротьби за українську соборність, без якої не мислилася й власна державність. Прагнення домогтися реалізації ідеї соборності України у вигляді «Великого князівства Руського» було притаманне гетьману І.Виговському. За те, щоб стати гетьманом «обох сторін Дніпра», в різний час вели драматичну боротьбу П.Дорошенко, І.Самойлович, І.Мазепа та ін.

Крах самодержавства внаслідок Лютневої демократичної революції в Росії, початок української національно-демократичної революції, створення і розгортання діяльності Української Центральної Ради, яка очолила справу відродження національної державності, спричинили перехід до практичного втілення віковичних соборних прагнень українців. Історичною віхою на шляху соборності українських земель у той період став, зокрема, Третій Універсал Центральної Ради від 20 /7/ листопада 1917 р., яким проголошувалось створення Української Народної Республіки і визначалось основне ядро її території це були: Київщина, Волинь, Поділля, Херсонщина, Катеринославщина, Таврія (без Криму), Полтавщина, Харківщина, Чернігівщина [3, с.57].

Наступним кроком на шляху до української соборності став Берестейській мирний договір, підписаний УНР з державами Четверного союзу 9 лютого 1918 р., за яким Центральна Рада добилася справедливих північно-західних кордонів і створила передумови для визволення від більшовиків захопленої ними на той час території України. Важливе національно-об'єднуюче значення мала також Українська Держава гетьмана П. Скоропадського, під керівництвом якого територіальні межі країни були дещо розширені.

Прихід наприкінці 1918 р. до влади Директорії і відновлення УНР розпочав новий етап боротьби за досягнення соборності українських земель. Це обумовлювалося і крахом Австро-Угорської імперії та появою на політичній карті ще однієї суверенної української держави – Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР). Важливе значення для практичного втілення в життя ідеї української соборності мало те, що нова держава – ЗУНР створювалася саме за принципом соборності, прагнучи об'єднати українські землі колишньої Австро-Угорської імперії.

Отже, об'єднання ЗУНР і УНР мало об'єктивні підстави, спиралося на віковичні прагнення широких мас і було оформлено відповідними найвищими державними актами. Проте під тиском Росії і Польщі обидві українські держави

втратили території, внаслідок чого ширився хаос громадянської війни, наростали внутрішні незгоди, що призвело до цілковитого розриву. Внаслідок цих обставин проголошена Злука виявилася незавершеною.

В ході драматичних національно-визвольних змагань 1917-1921 рр. спроба створити соборну й суверенну України зазнала невдачі. Наддніпрянські українські землі опинилися у складі СРСР, де була започаткована на формально суверенна Радянська Україна, а західноукраїнський регіон був розподілений між Польщею, Чехо-Словаччиною і Румунією. Таке становище тривало до 1939-1940 рр., коли секретний протокол до радянсько-німецького договору від 23 серпня 1939 р., фактично санкціонував ІУ поділ Польської держави і захоплення частини західноукраїнських земель радянськими військами. Внаслідок цього у листопаді 1939 р. відбулося законодавче, правове оформлення процесу входження Західної України до складу УРСР і СРСР[4, с.234].

Суперечливе ставлення сталінського тоталітарного режиму до української соборності виявилось і після завершення Другої світової війни 1939-1945 рр. Це особливо яскраво виявилось у радянсько-польському договорі від 16 серпня 1945 р., за яким юридично закріпилось входження до УРСР західних областей, хоча деякі споконвічні українські землі, зокрема Лемківщина, Холмщина і Підляшшя, опинилися у складі Польщі. Водночас радянсько-чехословацький договір від 20 червня 1945 р. передавав Закарпатську Україну до складу УРСР, а радянсько-румунський договір від 10 лютого 1947 р. закріплював кордони України в межах радянсько-румунської угоди від 28 червня 1940 р. Вказані міжнародні угоди вперше за багато століть заклали міцне правове підґрунтя української соборності, що стало важливою передумовою сучасної незалежності України.

І ось нарешті в 1991р. утворення незалежної Української держави знаменувало початок якісно нового етапу в утвердженні суверенітету і соборності українських земель. Винятково важливим політико-правовим чинником на цьому шляху нашого народу стали результати

загальноукраїнського референдуму 1 грудня 1991 р., в ході якого за підтвердження Акта проголошення незалежності України висловилося 90,92 % виборців. Прикметне, що це волевиявлення мало незначні розбіжності на сході і заході України (відповідно понад 80 % і понад 95 % голосів виборців) [5,с.198].

Неабияку роль у розбудові соборної і суверенної сучасної Української держави відіграв процес державотворення, який розгорнувся впродовж 1990-х рр. і супроводжувався запровадженням атрибутів державності, насамперед фіксацією кордонів, визначенням громадянства, державної символіки, власної грошової одиниці, створенням незалежних збройних сил, становленням владних структур, формуванням законодавчої бази держави, прийняттям. Основного Закону – Конституції України. Цей процес продовжується і сьогодні, коли революція гідності довела, що український народ прагне жити у вільній європейській державі. Проте революція як брудну піну підняла сепаратистський рух, що розриває нашу країну [1,с.324].

Разом з тим сила української єдності неодноразово виявляла себе в самих екстремальних ситуаціях, що виникали внаслідок впливу чорнобильської катастрофи, погіршення екологічного середовища в гірничобудівних регіонах Донбасу, Крив басу, Львівсько-Волинського басейну, в районах Закарпаття, які постраждали від повені і т.ін. Чому ж сьогодні східні області України не бажають бути єдиним організмом з Україною? Що сталося з людьми, які зраджують свою Батьківщину, проливають кров, порушуючи всі Християнські принципи? Мабуть справа у втручанні в нашу політику сил іншої сусідньої держави. Тому головною умовою єдності сьогодні є протистояння зазіханням інших народів-загарбників. Ще однією необхідною умовою подальшого зміцнення суверенності й соборності України є утвердження сучасної української нації. Ця спільнота має характеризуватися високим рівнем українського патріотизму, в основу якого слід покласти, насамперед, політичний і територіально-громадянський принципи. Розвитку етнонаціонального самоусвідомлення сприятимуть такі чинники, як відродження історичної пам'яті нації, гармонійний поступ української

національної освіти, науки та культури. За цих умов українські громадяни будуть жити «чуттям єдиної родини», а соборна і суверенна Україна утвердиться як сильна, розвинута, процвітаюча держава.

***Література:***

1. Бойко О. Д. Історія України. – К.: Вид. центр «Академія»/ О.Д.Бойко, 1999.
2. Литвин В.М. Україна на межі тисячоліть (1991 – 2000 рр.) / В.М.Литвин – К.: Альтернативи, 2000.
3. Політична історія України: Посібник / За ред. В. І. Танцюри. – К.: Видавн. центр «Академія», 2001.
4. Смолій В. А.Українська державна ідея ХУІІ – ХУІІІ століть: проблеми формування, еволюції, реалізації./ В.А.Смолій, В.С.Степанков – К.: Альтернативи, 1997.
5. Шевчук В. П. Історія української державності: Курс лекцій /В.П.Шевчук, М.Г.Тараненко. – К.: Либідь, 1999.

***Науковий керівник - Домбровська Л.І.,  
асистент кафедри українознавства  
Миколаївський національний аграрний університет***